

ՀՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ 70 ՏԱՐԵԿԱՆ Է

Հայ

Գիտության Զահակիրը

Հոկտեմբերի 15-ին օրվա ընթացքում ակադեմիան այցելուների և հյուրերի պակաս չունեցավ: Այստեղ էին ՀՀ վարչապետ Տիգրան Սարգսյանը, ՀՀ կրթության և գիտության նախարար Արմեն Աշոտյանը, եվրոպական միության, Ռուսաստանի, Ուկրաինայի, Վրաստանի, Լատվիայի, Լիտվայի, Էստոնիայի, Մոլդովայի, Տաջիկստանի, Ռումինիայի, Բելառուսի գիտությունների ակադեմիաների պատվիրակությունները:

ՀՀ ԳԱԱ նախագահ Ռադիկ Մարտիրոսյանի հետ հանդիպումից հետո ՀՀ ԳԱԱ նախագահության ձեռնարկներում տեղի ունեցավ հոբելյանական ցուցահանդեսի բացումը: Ցուցահանդեսի շրջանակներում առանձին տաղավարների տեսքով ներկայացված էին ակադեմիայի ինստիտուտների, բաժինների աշխատություններն ու նորարարությունները:

Այնուհետև նիստերի դահլիճում կայացավ ԳԱԱ աշխատակիցների պարգևների հանձնման արարողությունը: Ակադեմիայի մի խումբ աշխատակիցներ պարգևատրվեցին ՀՀ ԱԺ հուշամեդալներով, պատվոգրերով, ՀՀ կառավարության ոսկե մեդալներով, կառավարության պատվոգրերով, ՀՀ պաշտպանության նախարարության մեդալներով ու պատվոգրերով և ՀՀ ԿԳՆ ոսկե մեդալներով, պատվոգրերով:

Վարչապետ Տիգրան Սարգսյանը ՀՀ ԳԱԱ նախագահ Ռադիկ Մարտիրոսյանի ուղեկցությամբ շրջեց ակադեմիայի տարբեր ինստիտուտների ձեռքբերումների ու գիտական նորարարությունների ցուցահանդեսի տաղավարներում, ծանոթացավ ներկայացված նյութերին:

Հնորհավորելով ՀՀ ԳԱԱ-ին 70-ամյակի կապակցությամբ՝ վարչապետը կարևորեց երիտասարդների ներգրավումը գիտահետազոտական ինստիտուտներ, որպեսզի նրանց մոտ էլ գիտությանը զբաղվելու ցանկություն առաջանա: «Մանավանդ, որ մենք այսօր տեսանք, թե հայ գիտությունն ինչ առարկայական արդյունքներ է առաջարկում, որից օգտվում են նաև բնակչությունը, արտադրական ձեռնարկությունները: Ունենք բավականին հետաքրքիր աշխատանքներ, որոնք ՉԼՄ-ների շնորհիվ պետք է լավագույնս ներկայացվեն», - ասաց Տիգրան Սարգսյանը:

Անդրադառնալով գիտության ֆինանսավորմանը՝ վարչապետը լրագրողների հետ զրույցում նշեց, որ ԱՄՆ իր այցի ընթացքում պարզվել է, որ Միլիկոնային հովտի առաջատար ընկերություններն էլ ունեն ֆինանսական խնդիրներ: Կառավարության ղեկավարի խոսքով, անհրաժեշտ է առաջին հերթին ստեղծել գիտության ֆինանսավորման և արտադրության շղթա, որպեսզի մաս- ➤2

ներն իմ կարծիքով հենց այդ համագործակցության ծիրում են: Այլ հեռանկար մենք չունենք: Բայց ասվածը չի նշանակում, թե իբր մեր գիտական հանրությունը չունի կամ չի կարող ունենալ ներքին պատվիրատու: Այս իմաստով ես կարևոր եմ համարում ակադեմիայի գիտական կառույցների և անհատ գիտնականների համագործակցությունը տնտեսության և մասնավորապես արտադրության ներկայացուցիչների հետ:

Միրելի՝ գիտնականներ, Կրկին շնորհավորում եմ ձեզ այս մեծ հոբելյանի առթիվ: 70 տարում ձեր նախորդները և դուք կատարել եք անհավանական մեծ աշխատանք, որ, իմ խորին համոզմամբ, պետք է կոչել

Գիտական սխրանքները պետք է շարունակել

ՀՀ Նախագահ Սերժ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ելույթը ՀՀ ԳԱԱ 70-ամյակի հոբելյանի առթիվ

Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի հարգելի անդամներ,

Տիկնա՛յք և պարոնա՛յք, Հնորհավորում եմ ձեզ ակադեմիայի հիմնադրման 70-րդ տարեդարձի կապակցությամբ: 1935 թվականին ՍՍՌՄ գիտությունների ակադեմիայի հայկական մասնաճյուղի ստեղծմամբ իսկապես նոր և փայլուն էջ բացվեց հայոց գիտության զարգացման պատմության մեջ: Դա սկիզբն էր մեծ ճանապարհի, որով պիտի անցնեին տաղանդաշատ գիտնականների սերունդները: Ոչ միայն անցնեին, այլ նաև փառքով պսակեին իրենց և իրենց ծնող ժողովրդի անունը:

Հայաստանի առաջավոր գիտությունը մեծապես նպաստել է մեր երկրի տնտեսական և սոցիալական զարգացմանը՝ խորհրդային Հայաստանը դասելով հզոր գիտաարտադրական ներուժ ունեցող երկրների շարքը: Ակադեմիան ձևավորել է հասարակական և ճշգրիտ գիտությունների ներկայացուցիչ մտավորականների մի իսկայական բանակ, որն իր հերթին բարեփոխել է մի ողջ ժողովրդի հոգեկերտվածքը:

Խորհրդային Միության փլուզումը և անցման շրջանը ծանր էր բոլորի, այդ թվում և մեր գիտական համակարգի համար: Ունեցանք անխուսափելի կորուստներ: Սա նույնպես փաստ է, որքան էլ ցավալի է խոստովանելը:

Այսօր մեր կարևորագույն խնդիրն է արդիականացնել գիտության ենթակառուցվածքները: Ներկա աշխարհում առաջին հերթին հենց գիտության նվաճումների արդյունքում է, որ կտրուկ արագացել են բոլոր, նույնիսկ քաղաքական գործընթացները: Սա նշանակում է, որ մենք չպետք է դան-

դաղենք գիտության ոլորտում իրականացվող բարեփոխումների անցկացման ճանապարհին:

Խիստ կարևոր եմ համարում, որ բարեփոխումներն իսկապես լինեն բարեփոխումներ նաև գիտաշխատողների սոցիալական խնդիրների լուծման առումով: Մենք պետք է կարողանանք թույլ չտալ, որ ոլորտի փոփոխություններն ու արդիականացումը հանգեցնեն գիտաշխատողների սոցիալական վիճակի վատթարացմանը: Ճիշտ հակառակը: Համոզված եմ, որ մեր հասարակության մեջ պետք է վերականգնվի ոչ միայն գիտնականի սոցիալական բարձր կարգավիճակը, այլև նրա բարի համբավն ու բարձր հեղինակությունը: Սա պարտադիր պայման է աճող սերնդի խրախուսման հարցում: Մեր երեխաները պետք է ցանկություն ունենան դառնալու գիտնական:

Հարգելի՛ ներկաներ, Բնական է, որ ժամանակն իր հետ նոր հնարավորություններ է բերում: Ես խոսում եմ միջազգային գիտական համագործակցության մեծացող հնարավորությունների մասին: Նույնիսկ աշխարհի ամենահարուստ երկրների գիտությունը անհնար է պատկերացնել առանց միջազգային համագործակցության: Ներկա աշխարհում դա պարզապես անհնար է: Մենք առավել ևս պետք է շահագրգիռ լինենք և կտրուկ ընդլայնենք մեր գիտական միջազգային համագործակցությունը: Եթե մենք խպարտորեն արձանագրում ենք, որ խորհրդային համագործակցության համատեքստում կարողացել ենք լուրջ նվաճումներ արձանագրել, ապա նույնը պետք է փորձենք անել արդեն ներկայիս բազմակողմանի համագործակցության համատեքստում:

Հայաստանի Հանրապետության գիտության զարգացման հեռանկար-

գիտական սխրանք: Մաղթում եմ ձեզ, որ դուք արժանիորեն շարունակեք գիտությունների ազգային ակադեմիայի փառավոր ավանդույթները, հարստացնեք դրանք ձեր նոր ձեռքբերումներով ու փորձով, պատրաստեք և ձևավորեք հայ գիտնականների նոր սերունդներ՝ ի փառս մեր երկրի և Հայաստանի գիտության:

Հնորհավորություն: Ողջույնի խոսքից հետո ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսյանը գիտության ու կրթության բնագավառում ունեցած մեծ վաստակի և ակնառու ծառայությունների համար ՀՀ ԳԱԱ մի խումբ աշխատողների պարգևատրեց ՀՀ պետական բարձր պարգևներով՝ շքանշանով, մեդալներով, շնորհեց նաև պատվավոր կոչումներ:

Միջոցառմանը հայրապետական օրհնությունը բերեց Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գրեգին Բ Ծայրագույն պատրիարք և Ամենայն հայոց կաթողիկոսը: «Գիտությունների ազգային ակադեմիան մեր ժողովրդի մեծ ձեռքբերումներից է և արդար հպարտության առարկա: Այս զգացումով ենք հավաքվել այստեղ: Այսօր առանձնակի գոհումակայան ենք անդրադառնում անցած ուղուն, ձեռքբերումներին: Ազգային ակադեմիան վկայում է գիտության նկատմամբ սերն ու նվիրումը, որն ուղեկցել է մեր ժողովրդին: Հայաստանը դարձավ մեծ գիտության երկիր և արդարացրեց բոլոր սպասելիքները: Կարճ ժամանակում հայ գիտնականներն իրենց խոսքն ասացին, իրենց ավանդը բերեցին երկրի առաջընթացում: Ձեզանից շատերը մասնակից են այդ մեծ ճանապարհին»:

Ձեկուցման համար բեմ է հրավիրվում ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ ՍԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԸ (կարդացել է 3-5 էջերում)

ՀՀ Նախագահի հրամանագրերով

**Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների
ազգային ակադեմիայի 70-ամյակի
կապակցությամբ, գիտության և կրթության
բնագավառում ունեցած մեծ վաստակի համար
Հայաստանի Հանրապետության պատվավոր
կոչումներ են շնորհվել.**

Գիտության վաստակավոր գործչի՝

Համլետ Ամբակունի ԳԵՎՈՐԳՅԱՆԻՆ՝ ՀՀ ԳԱԱ փիլի-
սոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի
տեսական փիլիսոփայության բաժնի ղեկավար, ՀՀ ԳԱԱ
ակադեմիկոս

Սառլենա Ժիրայրի ՅՈՎԱԿԻՄՅԱՆԻՆ՝ ՀՀ ԳԱԱ օրգա-
նական և դեղագործական քիմիայի գիտատեխնոլոգիա-
կան կենտրոնի լաբորատորիայի խմբի ղեկավար, քիմիա-
կան գիտությունների դոկտոր

Սերգեյ Յովհաննեսի ՄՈՎՍԵՍՅԱՆԻՆ՝ ՀՀ ԳԱԱ կենդա-
նաբանության և հիդրոէկոլոգիայի գիտական կենտրոնի
գիտական ղեկավար, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս

Աշոտ Սերոբի ՍԱՂՅԱՆԻՆ՝ ՀՀ ԳԱԱ «Հայկենսատեխ-
նոլոգիա» գիտաարտադրական կենտրոնի տնօրեն, ՀՀ
ԳԱԱ ակադեմիկոս

Արվեստի վաստակավոր գործչի՝

Աննա Գրիգորի ԱՍԱՏՐՅԱՆԻՆ՝ ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինս-
տիտուտի տնօրենի տեղակալ, արվեստագիտության դոկ-
տոր, պրոֆեսոր:

**Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների
ազգային ակադեմիայի 70-ամյակի
կապակցությամբ, գիտության և կրթության
բնագավառում մատուցած ակնառու
ծառայությունների համար պարգևատրվել են.**

Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի շքանշանով՝

Նորայր Հունանի ԱՌԱՔԵԼՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ մաթեմատի-
կական և տեխնիկական գիտությունների բաժանմունքի ա-
կադեմիկոս-քարտուղար

Անանիա Շիրակացու մեդալով՝

Արսեն Ալեքսանդրի ՅԱՆՈՒՄՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ ռադիո-
ֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի ինստիտուտի տնօրեն, ֆիզի-
կամաթեմատիկական գիտությունների թեկնածու

Ռուբեն Վիկտորի ՅԱՄԲԱՐՉՈՒՄՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ մաթե-
մատիկայի ինստիտուտի ինտեգրալ և ստոխաստիկ երկ-
րաչափության բաժնի վարիչ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս

Ռաֆայել Լևոնի ՄԵԼՔՈՆՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ երկրաբանա-
կան գիտությունների ինստիտուտի օգտակար հանածո-
ների և պետրոլոգիայի բաժնի վարիչ, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից
անդամ

Անահիտ Խորենի ՉԱԽԱԼՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ «Հայկենսա-
տեխնոլոգիա» գիտաարտադրական կենտրոնի լաբորա-
տորիայի վարիչ, կենսաբանական գիտությունների թեկ-
նածու

Արամ Վարդգեսի ՊԱՊՈՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ ֆիզիկական
հետազոտությունների ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ
թղթակից անդամ

Վլադիմիր Գրիգորի ՍԱՀԱԿՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ ինֆորմա-
տիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների ինստիտուտի
տնօրեն, ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների թեկ-
նածու

Արմեն Կառլենի ՍԱՂԱԹԵԼՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ էկոլոգա-
նոոսֆերային հետազոտությունների կենտրոնի տնօրեն,
երկրաբանահամաքաղաքական գիտությունների դոկտոր,
պրոֆեսոր

Ժիրայր Յմայակի ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ բուսաբա-
նության ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ
Մովսես Խորենացու մեդալով՝

Սարգիս Բարդուղիմեոսի ՅԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ
հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի բանա-
հյուսության տեսության և պատմության բաժնի վարիչ, ՀՀ
ԳԱԱ թղթակից անդամ

Վլադիմիր Լիպարիտի ՅԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ Մ.
Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտի
տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ

Ալբերտ Գուրգենի ՍԱՐԳՍՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ գիտակրթա-
կան միջազգային կենտրոնի տնօրեն, ֆիզիկամաթեմատի-
կական գիտությունների դոկտոր

Վերժինե Գառնիկի ՍՎԱԶԼՅԱՆԸ՝ ՀՀ ԳԱԱ հնագի-
տության և ազգագրության ինստիտուտի առաջատար
գիտաշխատող, պատմական գիտությունների դոկտոր:

...Զահակիրը

➤1 նավոր հատվածն էլ մասնակցի գիտության
ֆինանսավորմանը: «Ուրախ եմ, որ այսօր մեր
ինստիտուտներն այդպիսի ուղղություն են ընտ-
րել, որ ոչ միայն պետությունից ակնկալեն ֆինան-
սավորում, այլև մասնավոր հատվածից: Արդեն
տեսնում ենք, որ այդ փոփոխությունը մեր գի-
տության մեջ տեղի է ունենում: Մենք տեսանք
տարբեր առաջարկներ, որոնք կարող են օգտակար
լինել գյուղատնտեսության, շինարարության և այլ
ոլորտներում»,- նշեց վարչապետը:

Գիտության բնագավառում երկարատև, բեղմ-
նավոր գիտական գործունեության և ՀՀ ԳԱԱ 70-
ամյակի կապակցությամբ Տիգրան Սարգսյանը ՀՀ
ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստի-
տուտի առաջատար գիտաշխատող, պատմական
գիտությունների դոկտոր Հարություն Մարության-
ինի և ՀՀ ԳԱԱ «Հայկական հանրագիտարան»
հրատարակչության գլխավոր խմբագիր-տնօրեն,
քիմիական գիտությունների դոկտոր Յովհաննես
Այվազյանին պարգևատրեց ՀՀ վարչապետի հու-
շամեդալով:

ՀՀ ԳԱԱ հիմնարար գիտական գրադարանի գի-
տական ղեկավար, տեխնիկական գիտություննե-
րի թեկնածու Տիգրան Ջարգարյանը և ՀՀ ԳԱԱ
գրականության ինստիտուտի առաջատար գի-
տաշխատող, բանասիրական գիտությունների
դոկտոր Ջավեն Ավետիսյանը խորախուսվեցին ՀՀ
վարչապետի շնորհակալագրով:

Հոբելյանի կապակցությամբ ոլորտի ներկայ-
ցուցիչներին ուղերձ էր հղել ՀՀ ԱԺ նախագահ Հո-
վիկ Աբրահամյանը. «ԳԱԱ-ն 70 տարեկան է, սա-
կայն գիտական միտքն այնքան հին ու հարուստ
պատմություն ունի, որ մեզ իրավունք է վերապա-
հում համարվել համաշխարհային գիտության հիմ-
նավոր սյուներ ստեղծած ժողովուրդներից մեկը:
Յուրաքանչյուր երկրի համար պատիվ է ունենալ

Ուղերձի ընթերցումից հետո ԱԺ նախագահի
տեղակալ Հերմինե Նաղդալյանը մի խումբ
գիտնականների հանձնեց ԱԺ նախագահի պարգևներ:

Ազգային ակադեմիան ազգային հարստություն է ՀՀ
ԿԳ նախարար Արմեն Աշոտյանի համար: «Հավատում
ենք, որ այն ունի ոչ միայն անցյալ, ունի նաև ապագա:
Հուրախություն բոլորիս՝ կառավարության կողմից
տարվող քաղաքականության շրջանակներում ԳԱԱ-ի
հետագա զարգացման համար ստեղծվել են և իրավա-
կան, և ֆինանսական նոր հնարավորություններ: ԳԱԱ-
ն իր գործունեության ողջ ընթացքում եղել է մեր ժողովր-
դի գիտական ժառանգության պահպանման և զար-
գացման գործի երաշխավորը»,-ասաց նախարարը՝
ցանկանալով ակադեմիային, հավատարիմ մնալով ա-
վանդույթներին, շարունակել իր ազգանվեր աշխա-
տանքը, հասնել գիտական նվաճումների աննախադեպ
բարձունքի՝ ի շահ մեր պետության և ազգային նպա-
տակների իրականացման:

Ապա ՀՀ ԿԳ նախարարը պատվոգրեր հանձնեց մի
խումբ գիտնականներին:

«Ես կարծում եմ, որ Հայաստանը պարտավորու-
թյուն է իրավունք ունի հպարտանալու իր ակադեմիա-
յով, որովհետև սա այն ակադեմիան է, որն ունի այն-
պիսի հոյակապ անուններ, որոնք լուսավորում են
պատմությունը»,- ասաց էրմիտաժի տնօրեն Միխայիլ
Պիտրովսկին:

ՀՀ ԱԺ հուշամեդալի արժանացած կենսաբանական
գիտությունների դոկտոր Աննա Բոյաջյանի խոսքերով,
չնայած ծանր պայմաններին, գիտության ոլորտում
բավականին առաջադիմել ենք: Որպես դրա ապացույց
առաջարկում է ծանոթանալ գիտնականների կողմից
տպագրված հոդվածներին, կիրառական արդյունքնե-
րին: Ասում է, որ կկարողանանային ավելի արդյունա-
վետ աշխատել, եթե ֆինանսավորումն ավելանար:

ՀՀ ՊՆ մեդալով պարգևատրված ԳԱԱ թղթակից ան-
դամ Լևոն Թավադյանն էլ ասում է, որ գիտությունը ո-

գիտական հարուստ մտքի այնպիսի շտեմարան,
որտեղից կարող է սնուցվել պետության զարգա-
ցումը բոլոր բնագավառներում: Այդ շտեմարանի
ձևավորման, հարստացման ու ամրապնդման հա-
մար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումը բխում
է հենց պետության շահերից: Իհարկե, ցավով
պետք է նշել, որ մինչ օրս գիտությանը հատկաց-
վող գումարները դեռևս չունեն այն ծավալը, որի
անհրաժեշտությունը կա»:- Օրենսդիր մարմնի ղե-
կավարի խոսքերով, չնայած դրան, պարտավոր
ենք հաղթանակով դուրս գալ բոլոր իրավիճակնե-
րից, քանի որ առաջընթացի գրավականը միայն
հաղթանակն է: «Գիտության հաղթանակները
պակաս կարևոր չեն: Շատ դեպքերում նույնիսկ ա-
վելի կարևոր են, քան հաղթանակները ռազմի
դաշտում: Իր գործունեության 70 տարիների ըն-
թացքում ԳԱԱ-ն՝ որպես հայ գիտական միտքը
միավորող կառույց, երբեք դիտորդի դերում չի ե-
ղել համազգային ու համապետական խնդիրները
լուծելու գործընթացներում: Գիտությունների ազ-
գային ակադեմիա անունը մշտապես յուրօրինակ
այցետուն է եղել մեր երկրի ու ժողովրդի համար,
որովհետև այն լույս չենք չէ, այն հայոց գիտական
մտքի երեկը, այսօրը և վաղը է՝ ի դեմս հայ գիտ-
նականների և նրանց գիտական նվաճումների»,-
ասված էր ԱԺ նախագահի ուղերձում:

լորտ է, որը պետք է նորմալ կենսագործի, որ արդյունք-
ներ տա: 70 տարիների ընթացքում կատարված մի
շարք ձեռքբերումներ է նշում: Ինքն էլ հայտնագործու-
թյան հեղինակ է: Դրան տվել է «Հեղափոխական ռեակցիա-
ների ընտրողական արգելակում» անվանումը:

«Ակադեմիայի 70 տարվա գործունեության ամենա-
կարևոր արդյունքը այն է, որ մեր ժողովրդի պատմութ-
յան հազարամյակների ընթացքում ինտելեկտուալ
ներդրումը մարդկային քաղաքակրթության բնագավա-
ռում կարծես թե սկսեց ծանաչվել որպես համաշխար-
հային գիտության մի բաղկացուցիչ մաս: Իսկ արևելա-
գիտությունը այնպիսի գիտություն է, որը պահանջում
է մեր հետազոտությունները մեր հարևանների վերա-
բերյալ այնպիսի մակարդակով կատարվեն, որ դրանք
հասկանալի և ընդունելի լինեն մեր մասնագիտության
այլ երկրների ներկայացուցիչների շրջանում: Այդ առու-
նով կարելի էր մեր թուրքագիտական հետազոտութ-
յունները, որովհետև մենք լավ հասկանում ենք ժամա-
նակակից Թուրքիան: Ես կարևորում եմ, որ մեր աշխա-
տանքները թարգմանվեն օտար լեզուներով, որպեսզի
մեր մոտեցումները ծանոթ լինեն նաև այլ երկրների
ներկայացուցիչների»,- ընդգծեց ԱԺ պատվոգրի արժա-
նացած ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի
արևելագիտության ինստիտուտի տնօրեն Ռուբեն
Սաֆրաստյանը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ 21-ՐԴ ԴԱՐԻ ՍԿԶԲԻՆ

ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս Ռադիկ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԻ զեկուցումը

Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիան բոլորեց գոյության յոթերորդ տասնամյակը: Յոթանասուն տարիների ընթացքում հանրապետության բարձրագույն գիտական կենտրոնը դժվարին, սակայն բովանդակաշատ ուղի է անցել, վիթխարի գիտական նվաճումներ ձեռք բերել, արժանացել համաշխարհային ճանաչման:

Հայ ժողովուրդը դարեր ի վեր առանձնահատուկ հոգածություն ու ակնածանք է տածել գիտության և մշակույթի հանդեպ, որոնք դարձել են ոչ միայն նրա առաջընթացի գրավականը, այլև գոյապահպանման գործը միջոցը:

Հայաստանի առաջին հանրապետությունը գոյության երկուսուկես տարվա ընթացքում հնարավորություն չունեցավ և չհասցրեց զբաղվել ակադեմիա հիմնելու խնդրով, հազիվ կարողացավ համալսարան բացել:

Խորհրդայնացման առաջին տարիներին էջմիածնում, ապա Երևանում հիմնվում են գիտական օջախներ, սակայն գիտության ավանգարդը մինչև 1930-ական թվականների կեսերը, այնուամենայնիվ, մնում էր Երևանի պետական համալսարանը, որտեղ գիտակրթական գործունեություն էին ծավալում գլխավորապես ավագ սերնդի անվանի գիտնականները: 1935 թ. Երևանում բացվեց ԽՍՀՄ գիտությունների ակադեմիայի հայկական մասնաճյուղը (Արմֆան), որը ղեկավարում էր Հայաստանում ուսումնասիրություններ կատարած անվանի երկրաբան, ակադեմիկոս Ֆ. Յու. Լևինսոն-Լեսսինգը:

1938 թ. Արմֆանի նախագահ ընտրվեց տաղանդաշատ արևելագետ, հայագետ ակադեմիկոս Հովսեփ Աբգարի Օրբելին: ՍՍՄԿ-ում հայկական մասնաճյուղը հայագիտական ուսումնասիրություններից զատ զբաղվում էր ֆիզիկամաթեմատիկական, երկրաբանական, տեխնիկական, բնական և գիտության այլ ճյուղերով:

Երբ դեռևս մոլեգնում էր Հայրենական մեծ պատերազմը, ՀԽՍՀ կառավարության որոշմամբ 1943 թ. նոյեմբերին հիմնադրվեց Հայաստանի գիտությունների ակադեմիան: Ակադեմիայի հիմնադիր կազմում ընդգրկվեց գիտության տարբեր բնագավառների 23 անվանի գիտնական, իսկ գիտության նորաստեղծ կաճառի պրեզիդենտ է ընտրվում ակադեմիկոս Հ. Օրբելին: Սկսվեց ակադեմիայի ձևավորման գործընթացը: Հ. Օրբելին միաժամանակ աշխարհառչակ թանգարան Էրմիտաժի տնօրենն էր և 1947 թ. ազատվեց պրեզիդենտի պաշտոնից, վերադարձավ Պետերբուրգ՝ զբաղվելու թանգարանագիտությամբ:

Ակադեմիայի պրեզիդենտ ընտրվեց դեռևս չորրորդ տասնամյակը չբոլորած, սակայն համաշխարհային ճանաչման արժանացած, կազմակերպչական մեծ ունակությունների տեր Վիկտոր Համազասպի Համբարձումյանը: Այս ընտրությունը Հայաստանում գիտության զարգացման համար ունեցավ վճռորոշ նշանակություն, ՀԳԱ-ն թևակոխեց զարգացման նոր փուլ:

Ակադեմիայի հիմնադրման պահին հասարակա-

կան գիտությունները ներկայացված էին Պատմության, Լեզվի և Գրականության ինստիտուտներով: Հայագիտության բոլոր ճյուղերով և պատմական բոլոր դարաշրջաններով մասնագիտական լայնածավալ ուսումնասիրություններ կատարելու նպատակով ստեղծվեցին Արվեստի, Արևելագիտության, Տնտեսագիտության, Փիլիսոփայության և իրավունքի, Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտները: Հայաստանը, իրավամբ, դարձավ հայագիտության էպիկենտրոն:

Ակադեմիկոս Վ. Համբարձումյանի 46-ամյա ղեկավարման ժամանակահատվածում Հայաստանի գիտությունների ակադեմիան կայացավ, ունեցավ ծանրակշիռ ձեռքբերումներ, առաջատար դեր ստանձնեց Խորհրդային Միության հանրապետությունների ակադեմիաների շարքում, ճանաչելի դարձավ արտասահմանում: ՀԳԱ-ի պրեզիդենտն ընտրվեց գիտական կազմակերպությունների համաշխարհային խորհրդի նախագահ, իսկ գիտական, գիտակազմակերպական և հասարակական փայլուն գործունեության համար Վ. Համբարձումյանին շնորհվեց Սոցիալիստական աշխատանքի կրկնակի հերոսի կոչում:

Հայ ազգն ունեցել է աշխարհառչակ ու աշխարհաճանաչ շատ զավակներ, որոնք համաշխարհային պատմության մասն են եղել: Ունեցել ենք պետական ու զինվորական գործիչներ, արվեստի ու գրականու-

յունները մեզ շրջապատող տիեզերքի և այնտեղ տեղի ունեցող ֆիզիկական գործընթացների, տիեզերական մարմինների առաջացման ու դրանց զարգացման առանձնահատկությունների մասին:

Մի քանի տարի առաջ ՀՀ նախագահի նախաձեռնությամբ կյանքի կոչվեց կարևոր մի իրադարձություն ևս. սահմանվեց Վիկտոր Համբարձումյանի անվան միջազգային մրցանակ, որը յուրաքանչյուր երկու տարին մեկ շնորհվում է աստղաֆիզիկայի, ֆիզիկայի և մաթեմատիկայի բնագավառներում գիտական նշանակալի ձեռքբերումներ ունեցած ականավոր գիտնականներին: Մրցանակաբաշխության նպատակն է հավերժացնել Վ. Համբարձումյանի հիշատակը, աշխարհին ներկայացնել Հայաստանի գիտությունը և նպաստել մեզանում աստղաֆիզիկայի զարգացմանը:

1993 թ. Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահ է ընտրվում ճանաչված պետական գործիչ, գիտության և գիտական արտադրության անվանի կազմակերպիչ Ֆադեյ Տաճատի Սարգսյանը: Նախագահի պաշտոնը նա ստանձնեց բարդ՝ Հայաստանի երրորդ հանրապետության կազմավորման դժվարին ժամանակաշրջանում: 1991 թ. Խորհրդային Միության փլուզումը ծայրահեղ ծանր իրավիճակ ստեղծեց ինչպես տնտեսության, այնպես էլ գիտության ու մշակույթի բնագավառներում: Սկսվեց տնտեսության անկումը, խզվեցին միջպետական սերտ կապերը, դադարեց ԽՍՀՄ հանրապետությունների ակադեմիաների համագործակցությունը: Համընդհանուր քաոսի պայմաններում առավել խառնակ ու օրհասական էր իրավիճակը Հայաստանի Հանրապետությունում՝ դարաբաղյան պատերազմի, շրջափակման, ավերիչ երկրաշարժի պատճառով:

Տնտեսական վերափոխումներին զուգահեռ հույժ կարևոր էր հոգածությունը գիտության հանդեպ՝ պահպանել գիտական հիմնական ուղղությունները, գիտական ներուժը, մախկին գիտական կապերն ու համագործակցությունը:

Որոշակի առաջընթաց դիտվեց բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների հետ գիտաուսումնական գործընթացը բարելավելու, համատեղ ծրագրեր մշակելու ուղղությամբ: Տարբեր աղբյուրներից ստացվող միջոցներով հնարավոր դարձավ հիմնականում պահպանել գիտական ներուժը, գիտական հետազոտությունների բարձր մակարդակը: Բացվեցին գիտական նոր հաստատություններ, ինչպես Հայոց ցեղասպանության թանգարան-ինստիտուտը, Էկոլոգանոսֆերային հետազոտությունների, Մանրէների ավանդադրման, Մոլեկուլի կառույցի ուսումնասիրման գիտական կենտրոնները:

2006 թ. ՀՀ ԳԱԱ նախագահ ընտրվեց Երևանի պետական համալսարանի ռեկտոր Ռադիկ Մարտիրոսյանը:

Գիտությունների ակադեմիայի առաջ ծառացել էին դժվարությամբ ձեռք բերված հաջողություններն ամրապնդելու, խորացնելու, գիտության զարգացման արդի մարտահրավերների ոգով ձեռնարկումներ կատարելու հիմնահարցերը: Նշված դժվարին ու բարդ խնդիրների լուծումը պահանջում էր գիտության բնագավառում իրականացնել բազմակողմանի վերափոխումներ, որոնք կնպաստեին գիտության զարգացմանը:

Արդյո՞ք բարեփոխումների իրականացումը գիտության առաջընթացին նպաստող անհրաժեշտություն էր, թե երկրում ընթացող բարեփոխումների շարքի միջոցառում: Այդ պատճառով անդրադառնալով գիտության ոլորտում առկա օբյեկտիվ իրողություններին:

- Նախորդ 60 տարիների ընթացքում ԳԱԱ-ն եղել է վիթխարի ԽՍՀՄ-ի հզոր գիտական համակարգի մի մասը, ինչով էլ պայմանավորված էր գիտական ու գիտատեխնիկական մեծաքանակ կազմակերպությունների առկայությունը երկրում:

- Անցումային շրջանում գիտության անընդհատ թերֆինանսավորումը բացասաբար է ազդում

յան մշակներ, ազգային ոգու ու հավատքի պահպաններ: Եղել են նաև գիտության անխոնջ մվիրյալներ, ինչպիսիք էին Մեսրոպ Մաշտոցը, Դավիթ Անհաղթը, Մովսես Խորենացին, Անանիա Շիրակացին: XX դարում գիտական այրերի հաղթարշավի դրոշակակիրը մեծատաղանդ Վիկտոր Համբարձումյանն էր, որի հռչակը համաշխարհային հանրությանը ճանաչելի է դարձնում նրան ծնած ժողովրդին: Նրա գիտական բացահայտումները էապես փոխեցին պատկերա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ 21-ՐԴ ԴԱՐԻ ՍԿԶԲԻՆ

➤3 Որա վերելքի վրա: Մասնագետների ուսումնասիրությունները վկայում են, որ եթե գիտության ֆինանսավորման չափը փոքր է ՀՆԱ-ի 1%-ից, ապա տվյալ երկրի գիտությունը չի կարող դրական ազդեցություն ունենալ նրա տնտեսության զարգացման վրա, իսկ ինքը՝ գիտությունը, աստիճանաբար կմահանա:

- Կադրերի թվաքանակը էական ու կտրուկ կրճատվեց: Եթե 1990թ. հունվարի 1-ի դրությամբ ԳԱԱ համակարգում աշխատում էր 7500 մարդ, ապա առ 01.01.2007 թ. այն կիսով չափ նվազեց՝ 3750, որոնցից միայն 2200 էին գիտաշխատող:

- Գիտական ինֆրակառուցվածքը ֆիզիկապես և բարոյապես մաշվել էր: Անկախության շրջանում համակարգի կառույցները հնարավորություն չեն ունեցել ժամանակակից սարքավորումներ ձեռք բերել: Խնդիրը լուծելու համար անհրաժեշտ էր գիտության ասպարեզում ներդնել վարկային համակարգ:

Հասարակության մեջ գիտական աշխատանքը և գիտաշխատողը ծայրահեղ ցածր վարկանիշ ունեին:

- Կառավարման համակարգն անհրաժեշտ էր դեմոկրատացնել՝ վերադաս մարմինների ընտրություններին մասնակից դարձնելով նաև գիտաշխատողներին:

Ընդհանուր առմամբ, գիտությունը հանդիպել է մեծ դժվարությունների, որոնց հաղթահարման համար անհրաժեշտ էին վերափոխումներ՝ ոչ թե մոր դժվարություններ հարուցող, այլ նրա զարգացմանը նպաստող: Բոլոր դեպքերում, ԳԱԱ համակարգի գիտաշխատողները, այնուամենայնիվ, անկախության տարիներին և նույնիսկ վերջին 5-6 տարիների ընթացքում գիտության տարբեր բնագավառներում ունեցել են լուրջ գիտական արդյունքներ, որոնք ճանաչվել են համաշխարհային գիտական հանրության կողմից:

Սակայն ոչ բոլոր կազմակերպություններում են տարվում նմանատիպ աշխատանքներ, ոչ բոլոր հետազոտություններն են արդիական: Ստահոգիչ են գիտական արդյունքները տնտեսության տարբեր ճյուղերում ներդնելու, գիտության տարբեր ճյուղերը երիտասարդ կադրերով համալրելու հարցերը և, վերջապես, բարոյապես և ֆիզիկապես մաշված սարքավորումներն արդիականացնելու անհրաժեշտությունը:

2006 թ. սկսված բարեփոխումների գործընթացն առաջին հերթին պետք է նպաստեր գիտության զարգացմանը: Անհրաժեշտ էր ունեցած մարդկային, նյութական և մնացյալ ռեսուրսները կենտրոնացնել գիտական այն ուղղությունների շուրջը, որոնք ունեին ավանդույթներ, ապահովված էին կադրերով և ուրվագծված էին մոտ ապագայում կատարվելիք աշխատանքները: Այս առումով կարևորվում էր գիտության գերակա ուղղությունների հաստատումը, որոնք պետք է դառնային պարտադիր բոլոր գիտատեխնիկական կառույցների համար: Գերակա ուղղությունները պետք է լինեին իրատեսական և ապահովված անհրաժեշտ գիտատեխնիկական ներուժով, բարձր որակավորմամբ մասնագետներ պատրաստելու գիտակրթական համակարգով: Միաժամանակ, կարևորագույն ուղղությունների ընտրության հարցում, ինչպես, օրինակ, հայագիտության դեպքում, անհրաժեշտ էր հաշվի առնել Հայաստանի Հանրապետությանը վերապահված դերակատարումը՝ որպես աշխարհում գիտության այդ ուղղության լիարժեք զարգացման եզակի ու հիմնական օջախի:

Գերակա ուղղությունները, ի մի բերելով գիտական և գիտատեխնիկական առկա ներուժը, կոչված են երկրում մրցունակ գիտարար արդյունաբերության և գյուղատնտեսության զարգացման համար, ինչպես նաև պետք է նպաստեին մարդկանց առողջության բարելավմանն ու շրջակա միջավայրի աղտոտվածությանն ուղղված միջոցառումների մշակմանը:

Բարեփոխումների գործընթացի կարևոր մասը համակարգի օպտիմալացումն է, որի նպատակը մանր, ոչ արդյունավետ գործող փոքր ստորաբաժանումներից ազատվելն է, որոնք ժամանակին ստեղծվել էին ոչ այնքան գիտական խիստ անհրաժեշտությունից դրդված, որքան նեղ ամենական շահագրգռվածությամբ: Արդյունքում, նախկինում առանձին-առանձին գործող 18 գիտական կազմակերպությունների հենքի

վրա կազմակերպվեցին երեք գիտական կենտրոն և երեք ինստիտուտ ընդլայնված ուղղություններով:

Հասարակության զարգացման գործընթացներում գիտության, որպես առաջընթացի հիմնական գործոնի դերը բարձրացնելու նպատակով պետք է վերանայվեն գիտական կազմակերպությունների, պետության և հասարակության փոխհարաբերությունները: Վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում ոչ միայն գիտության վարկի խիստ անկում է նկատվում, այլև

հանրային գիտակցության մեջ համառոտ են ներդրվում է այն տեսակետը, թե Հայաստանում գիտության ծավալները չափից ավելի մեծ են, որ պետությունն ի գործ չէ պահել և զարգացնել այն:

Պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն հանդիսացող ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի գոյության իրավական հիմքերը, կարգավիճակը, նպատակներն ու խնդիրները մինչև վերջերս կարգավորվում էին 2000 թ. դեկտեմբերին ընդունված «Գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով, համաձայն որի ԳԱԱ-ն Հայաստանի Հանրապետության գիտական բարձրագույն կենտրոնն է, ունի ՀՀ գիտական քաղաքականության մշակման, իրականացման և գիտության կառավարման հատուկ կարգավիճակ և պետության հետ հարաբերություններում անմիջականորեն առնչվում է ՀՀ վարչապետի հետ:

Սակայն ՀՀ ԳԱԱ համակարգի գիտական կազմակերպությունների իրավական կարգավիճակը, նորարարական ու գիտական արդյունքների առևտրայնացման հետ կապված արդիական պահանջների իրականացումը հակասության մեջ էին հայտնվել ավելի ուշ ընդունված «Պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների մասին» (ընդունվել է 23.10.2001 թ., ՀՀ ԱԺ-ի կողմից) ՀՀ օրենքի որոշ դրույթների, ինչպես նաև այլ օրենքների և ենթաօրենսդրական ակտերի հետ:

Այս հակասությունները վերացնելու, ԳԱԱ գիտատեխնիկական ներուժը հիմնարար գիտական արդյունքների, դրանց հիման վրա կիրառական մշակումների ներդրման բնագավառում առավել նպատակաւաց օգտագործելու համար ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի համաձայնարությամբ մշակվեց «Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծը, որը ԱԺ-ն հաստատեց 14.04.2011թ.: Օրենքի կարևոր դրույթներից է ԳԱԱ համակարգի կազմակերպությունների համար ԳԱԱ-ի՝ որպես պետական լիազորված մարմնի դերի մասին դրույթը, որը հստակեցնում է համակարգի կառավարումը:

Գիտության ոլորտի առջև ծառացած առաջնահերթ խնդիրներից է գիտական կադրերի երիտասարդացման հարցը: Չմայած պետական տարբեր մակարդակներում ընդունված որոշումներին ու ծրագրերին՝ երիտասարդ կադրերի համար գիտությունը այնուամենայնիվ, մնում է պակաս գրավիչ, շարունակվում է երիտասարդ կադրերի արտահոսքը գիտությունից այլ ոլորտներ, նաև արտերկիր: ԳԱԱ բաժանմունքների և

ինստիտուտների գործունեության հիմնական ուղղություններից մեկը երիտասարդ կադրերով հետազոտական աշխատանքների ապահովվածությունն է: Վերականգնվել է ԳԱԱ երիտասարդ մասնագետների խորհուրդը, որն ակտիվ գործունեությամբ հասել է որոշակի հաջողությունների: Երիտասարդ գիտնականների մասնակցությամբ անց են կացվել բազմաթիվ գիտաժողովներ, համոդիակումներ, այլ միջոցառումներ և՛ Հայաստանում, և՛ արտերկրում: Լուծվել է երիտա-

սարդ գիտնականներին բնակարաններով ապահովելու հարցը, թեկուզ և մասնակի:

Համակարգի հիմնական կադրային պոտենցիալը ձևավորվում է բուհերի շրջանավարտների հաշվին: Ակադեմիան, որպես բարձր որակավորմամբ մասնագետներ ունենալ ձգտող շահագրգիռ կողմ, ակտիվ համագործակցում է հանրապետության առաջատար բուհերի հետ: Կատարվում են համատեղ գիտական հետազոտություններ, որոնք իրականացվում են համատեղ ստեղծված գիտական և ուսումնական կառույցների օգնությամբ:

Գիտության և կրթության ինտեգրման ոլորտում մոր ենթակառուցվածքների ձևավորումը դարձել է անհրաժեշտություն՝ կապված տնտեսական համակարգի ձևավորման, գիտության և տեխնիկայի բնագավառում պետության դերի բարձրացման և բարձրագույն կրթության վերակառուցման հետ:

ԳԱԱ համակարգում իրականացվող միջոցառումների արդյունքում առ 01.01.2013թ. երիտասարդ գիտաշխատողների թիվը կազմում է ընդհանուր թվաքանակի 29%-ը:

Վերջին տարիներին էապես բարելավվել է միջազգային գիտակրթական կենտրոնի գործունեությունը: Կենտրոնը, որպես կրթական հաստատություն, բարձր վարկանիշ ունի ոչ միայն հանրապետությունում, այլև ողջ տարածաշրջանում, որտեղ ուսանել են կամենում դիմորդներ տարածաշրջանի երկրներից: Մեծ է տարբեր մասնագիտություններով ասպիրանտուրա ընդունվել ցանկացողների թիվը: Մագիստրոսական ուսուցումն իրականացվում է համապատասխան մասնագիտությամբ հետազոտական ինստիտուտներում, ինչը այն ավելի հետաքրքիր և բովանդակալից է դարձնում, քան բուհական ուսուցումը: Վերջին երկուերեք տարում ավելացել են մասնագիտությունները, մշակվել են ուսումնական մոր ծրագրեր: Առ 01.01.2013թ. կենտրոնի ուսանողների թիվը 1100 է: Կենտրոնի՝ թեմատիկ և բազային ֆինանսավորմամբ գիտական հետազոտությունների արդյունքները տպագրվում են հեղինակավոր միջազգային ամսագրերում: Այն իր ուսումնական և գիտական ծրագրերով կարող է դառնալ հետազոտական համալսարան:

Համաշխարհային ընկերակցության զարգացման մոր միտումները կապվում են տարբեր երկրների միջև համագործակցության ընդլայնման հետ և ուղղված են մարդկության առջև ծառացած գլոբալ խնդիրների լուծմանը, շրջակա միջավայրի, մարդկանց կյանքի մակարդակի և ֆիզիկական առողջության պահպանմանը: Կատարվում է գիտնականների և ճար- ➤5

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՆ 21-ՐԴ ԴԱՐԻ ՍԿԶԲԻՆ

➤4 տարագետների ջանքերի համադրում՝ էներգիայի նոր աղբյուրների բացահայտման և շահագործման, տիեզերական տարածության յուրացման, ընդհանուր տեղեկատվական դաշտի ստեղծման ուղղությամբ: Գիտության զարգացման նոր ռազմավարությունն առաջնությունը տալիս է այնպիսի հետազոտություններին, որոնք արժևորում են համաշխարհային ընկերակցության գոյությունը, նրա կայուն և անվտանգ զարգացման հեռանկարը:

ՀՀ ԳԱԱ միջազգային գործունեությունը նպատակաուղղված է նպաստելու ակադեմիայի գիտնականների առավել ակտիվ մասնակցությանը միջազգային գիտահետազոտական դրամաշնորհային ծրագրերին և միջազգային միջոցառումներին: Վերջին 5-6 տարիների ընթացքում մեծապես ակտիվացել է ակադեմիայի միջազգային համագործակցությունը: Համագործակցության նոր պայմանագրեր են ստորագրվել Ռուսաստանի Դաշնության, Բելառուսի, Ուկրաինայի, Լիտվայի, Ռումինիայի, Հունգարիայի գիտությունների ակադեմիաների հետ, պայմանագրեր են կնքվել Ֆրանսիայի CNRS կենտրոնի, Գերմանիայի Մաքս Պլանկ ընկերության հետ: Երկարատև համագործակցության արդյունքում համատեղ գիտական լաբորատորիաներ են ստեղծվել Ֆիզիկական հետազոտությունների, Երկրաբանական, Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտների հետ: 2012 թ. ՀՀ ԳԱԱ ինստիտուտներն իրականացրել են 81 դրամաշնորհային ծրագիր: Դրամաշնորհները ոչ միայն բարելավում են կառույցի ֆինանսական վիճակը, այլև ամփոփում են կապ հաստատում գիտնականների միջև, նպաստում մեր գիտության՝ համաշխարհային գիտական գործընթացներին ինտեգրմանը:

Խիստ կարևորելով մայր հայրենիքի և սփյուռքահայ գիտնականների հզոր ներուժի համախմբումը, հայ գիտական միտքը Հայաստանի Հանրապետության ու Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության գիտության և տնտեսության զարգացմանն ուղղորդելը, դրանով իսկ խթանելով հայ գիտնականների համագործակցությունն ամբողջ աշխարհում՝ ԳԱԱ նախագահության առաջարկով 2007 թ. հոկտեմբերի 31-ին որոշում ընդունվեց՝ ստեղծել ԳԱԱ սփյուռքի բաժին, որը պետք է իրականացներ սփյուռքահայ գիտնականներին ԳԱԱ արտասահմանյան անդամներ ընտրելու կազմակերպական և ապագա համագործակցության աշխատանքներ վարելու գործընթացը: Սփյուռքի բաժինը կորոդինացնում և ամփոփական կապ է հաստատում ԳԱԱ նախագահության և ԳԱԱ հայազգի արտասահմանյան անդամների, համակարգի ինստիտուտների և առանձին գիտաշխատողների միջև, հետևում է բոլոր պայմանավորվածություններին կատարմանը:

2008 թ. և 2010 թ. ՀՀ ԳԱԱ արտասահմանյան անդամներ են ընտրվել 115 հայազգի հանրահայտ գիտնականներ աշխարհի 23 երկրներից: Սփյուռքահայ գիտնականների հետ մեր գիտնականների համագործակցությունը բազմազան է ու բազմաբնույթ: Նրանց օգնությամբ իրականացվում է երիտասարդ գիտական կադրերի պատրաստումն ու վերապատրաստումը, մեր գիտնականների մասնակցությունը միջազգային գիտակրթական ծրագրերին, կատարվում են համատեղ գիտական հետազոտություններ, արդյունքները տպագրվում են հեղինակավոր միջազգային գիտական հանդեսներում:

Նախագահության կազմում ստեղծվել է միջազգային դրամաշնորհների և ծրագրերի բաժին, որը համակարգում և տեղեկատվություն է տարածում, աշխատանքներ է տանում մեր հետազոտողներին եվրոպական ծրագրե-

րում ներառելու համար, դրամաշնորհների մասին համապատասխան հայտեր կազմում:

Հրատարակչական գործունեությունն ակադեմիայի կարևոր գործառնություններից է: Այն ներառում է հրատարակչական խորհրդի, գիտական պարբերականների հրատարակումը և տպարանի գործունեությունը: 2006 թ. հրատարակչական ոլորտում կատարվել են կառուցվածքային լուրջ փոփոխություններ: Ընդհանուր գործընթացը բարելավելու նպատակով առանձին-առանձին գործող, տարանջատված հրատարակչություններ, տպարանը և ակադեմիական հանդեսները միավորվեցին մեկ ընդհանուր կառույցում: Նախագահության որոշմամբ ստեղծվեց նոր խորհուրդ, մշակվեցին միջոցառումներ՝ նպատակաուղղված ակադեմիական գրքերի, հանդեսների կանոնակարգված հրատարակությանը, ինչի արդյունքում հրատարակչական գործունեությունը դարձավ առավել կազմակերպված և արդյունավետ:

Ընդհանուր առմամբ, ակադեմիայի հրատարակչությունը, օգտագործելով տեղեկատվական և տեխնոլոգիական ժամանակակից միտումները, էապես ակտիվացրել է գործառնություններն այդ բնագավառում:

Հայաստանի Հանրապետության գիտության համակարգում կարևորագույն դերակատարություն ունի ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիան՝ որպես համակարգող մարմին և կառավարության խորհրդատու:

Իր գոյության 70 տարիների ընթացքում ակադեմիան կուտակել է գիտագործնական հսկայական փորձ, արժանացել է միջազգային գիտական հանրության բարձր գնահատականին, վայելում է հարգանք և հեղինակություն: Ակադեմիայի համակարգում ձևավորվել են բազմաթիվ գիտական դպրոցներ, որոնք միշտ էլ պատվով են ներկայացրել Հայաստանը միջազգային ասպարեզում: Ակադեմիայի համակարգի բազմաթիվ գիտական կազմակերպություններ մշտապես գիտական իրենց ձեռքբերումներն ամփոփում են ծառայեցրել են պետությանն ու ժողովրդին:

Հատկապես մեծ է ակադեմիայի համակարգող դերը հայագիտության, հասարակական այլ, հիմնարար ու կիրառական, բնական գիտությունների բնագավառներում:

Այսօր էլ ակադեմիան իր կազմակերպություններով հանդերձ, գիտական մեծ ուժ է, ճիշտ կազմակերպման և օգտագործման դեպքում այն կարող է էապես նպաստել Հայաստանի Հանրապետության կայուն զարգացմանը պետության և հասարակության կենսագործունեության բոլոր բնագավառներում:

ՀՀ ԳԱԱ 70-ամյակի տոնակատարությանը մասնակից պատվիրակությունների անունից ակադեմիայի հոբելյանը ջերմորեն շնորհավորեցին Եվրոպական ակադեմիական միության փոխնախագահ, Հոլանդիայի գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտ, պրոֆեսոր Էդ Նոտտը և Ռուսաստանի Դաշնության գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտ, ակադեմիկոս Վլադիմիր Ֆորտովը:

Ալեքսանդր Սպենդիարյանի անվան Օպերայի և բալետի ակադեմիական թատրոնում կայացած հոբելյանական երեկոն ավարտվեց փոքրիկ և հետաքրքիր համերգով:

Նշանակալի էր, որ դիրիժորական վահանակի մոտ էր խորհրդային Միության ժողովրդական արտիստ, պետական մրցանակների դափնեկիր մաեստրո Հովհաննես Չերչյանը: Եվ նրա ղեկավարությամբ Հայաստանի պետական երգչախումբը առաջին անգամ կատարեց Հայաստանի գիտությունների ակադեմիային նվիրված, հոբելյանի առիթով գրված հրաշալի հիմնը: Եվ թո՛ղ այդ խորխտ հիմնը միշտ ուղեկցի հայ գիտության փառապանծ կաճառին:

Ամենաթանկը մարդու գիտելիքն ու տաղանդն են

ՀՀ նախագահն ընդունել է մի շարք երկրների ԳԱ նախագահներին

Նախագահ Սերժ Սարգսյանը երեկ ընդունել է ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի հիմնադրման 70-ամյակի տոնակատարությունների շրջանակում Երևան ժամանած ավելի քան մեկ տասնյակ երկրների գիտությունների ակադեմիաների նախագահներին, հայտնում են ՀՀ նախագահի մամուլ գրասենյակից:

Հանրապետության նախագահը ողջունել է անվանի գիտնականներին Հայաստանում, շնորհակալություն հայտնել ՀՀ ԳԱԱ հիմնադրման հոբելյանական միջոցառումներին նրանց մասնակցության համար: Սերժ Սարգսյանը բարձր է գնահատել 70-ամյա փառավոր ուղի անցած Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի գործունեությունը, ընդգծելով, որ տասնամյակներ շարունակ մեր գիտնականներն իրենց մեծ ներդրումն են ունեցել գիտության և Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական զարգացման գործում: Սերժ Սարգսյանը հույս է հայտնել, որ ՀՀ ԳԱԱ գիտնականները նույնպիսի նվիրումով կշարունակեն իրենց կարևորագույն աշխատանքը՝ տարեցտարի ակադեմիայի գիտնականների շարքերը համալրելով երիտասարդներով, առանց որոնց, նախագահի համոզմամբ, գիտության զարգացումը հեռանկար ունենալ չի կարող: Ակադեմիայի առկա ձեռքբերումները հանրապետության նախագահը պայմանավորել է նաև միջազգային ակտիվ համագործակցությամբ: Նրա խոսքով, ցանկացած երկրի համար դժվար է պատկերացնել արդի պահանջներին համապատասխան գիտության զարգացումն առանց այդ փոխգործակցության: Նախագահը կարևորել է ինչպես երկրորդ ձևաչափում, այնպես էլ միջազգային ծրագրերի և տարբեր կազմակերպությունների շրջանակներում համագործակցությունը, որի լավագույն օրինակներից մեկն էլ չորս տասնյակ երկիր միավորող Գիտությունների համաեվրոպական ազգային ակադեմիաների ֆեդերացիան է, որի անդամ է նաև Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիան:

Հանդիպմանը ՀՀ ԳԱԱ նախագահ Ռադիկ Մարտիրոսյանը շնորհակալություն է հայտնել հանրապետության նախագահին՝ ակադեմիան մշտապես պետական ուշադրության ներքո պահելու, գիտնականներին և հատկապես երիտասարդ գիտնականներին աջակցություն ցուցաբերելու, խրախուսելու համար:

Հանդիպմանը ներկա երկրների ակադեմիաների նախագահները հանրապետության նախագահի հետ զրուցել են գիտության արդի մարտահրավերների, դրանց դիմակայելու հնարավորությունների և գիտության զարգացման հեռանկարների մասին: Նրանք ևս կարևորել են ակադեմիաների ակտիվ համագործակցությունը, միաժամանակ բարձր գնահատելով Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի հետ տարիներ ի վեր գոյություն ունեցող իրենց արդյունավետ համագործակցությունը: Գիտնականները դրվատանքով են խոսել նաև պետության կողմից Հայաստանի ակադեմիայի նկատմամբ ցուցաբերվող հոգածության, գիտնականների աշխատանքը գնահատելու և Հայաստանի գիտության զարգացմանն ուղղված ջանքերին աջակցելու մասին:

Հանդիպման ավարտին Սերժ Սարգսյանն անվանի գիտնականներին հրավիրել է մասնակցելու և իրենց ներկայությամբ պատվելու նախագահի նստավայրում հանդիպումից անմիջապես հետո անցկացվելիք տեղեկատվական տեխնոլոգիաների բնագավառում ՀՀ նախագահի 2013թ. կրթական պարգևների հանձնման հանդիսավոր արարողությունը, շփվելու հայ տաղանդաշատ աշակերտների և ուսանողների հետ, խրախուսելու նրանց: Գիտնականները սիրով ընդունել են նախագահի հրավերը՝ մասնակցելով միջոցառմանը:

10 տարի առաջ, 2003 թվականի սեպտեմբերին Երևանում կայացավ հայագիտական միջազգային առաջին համաժողովը: Օգտակար և նպատակային էր համաժողովը՝ մտքերի, տեսակետների բախումներով, բուռն քննարկումներով և շահավետ արդյունքներով:

Եվ ահա 2013 թվականի հոկտեմբերի 17-19-ը Երևանում գումարվեց Հայագիտական միջազգային երկրորդ համաժողովը՝ «Հայագիտությունը և արդի ժամանակաշրջանի մարտահրավերները» թեմայով:

Համաժողովին ողջունի ուղերձ է հղել Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Սերժ Սարգսյանը:

Համաժողովի ընթացքի և արդյունքների մասին մանրամասները՝ թերթի հաջորդ համարում:

Ուղերձ հայագիտական միջազգային 2-րդ համաժողովի մասնակիցներին

Հարգելի տիկնայք և պարոնայք,

Ջերմորեն ողջունում եմ Հայագիտական միջազգային երկրորդ համաժողովի կազմակերպիչներին, մասնակիցներին և հյուրերին: Շատ ուրախ եմ, որ Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախաձեռնությամբ համայն հայության և հայագիտության մայրաքաղաք Երևանում հավաքվել են հայագիտության հայտնի ներկայացուցիչներ ամբողջ աշխարհից:

Խորհրդանշական է, որ Հայագիտական միջազգային երկրորդ համաժողովն իր նիստերը գումարում է Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի 70-ամյա հոբելյանի օրերին:

Ուղիղ տասը տարի է անցել Հայագիտական միջազգային առաջին համաժողովից: Այժմ կրկին հավաքվել եք՝ ներկայացնելու հայագիտության ասպարեզում ձեռքբերումներն ու նվաճումները, նախանշելու հետագա անելիքները:

Հարյուրամյակների հեռվից սկիզբ առնող և պատմական արգասավոր ուղի անցած հայագիտությունն այսօր Հայաստանի Հանրապետությունում գիտության գերակա ուղղություններից է: Մեր օրերում հայագիտությունը ձեռք է բերել նոր շունչ, այն անխոնջ նվիրումով առաջ եք մղում դուք՝ հայագետների ներկա սերունդը: Հենասյուն ունենալով հայագիտության դարավոր ու հարուստ ավանդույթները՝ Մխիթար Սեբաստացու, Ղևոնդ Ալիշանի, Միքայել Չամչյանի, Սկրտիչ Ավգերյանի և հայագիտական մտքի մյուս հսկաների գործը, դուք պատմական նոր պայմաններում, հայոց անկախ պետականության հովանու ներքո ձեռնամուխ եք եղել համաշխարհային քաղաքակրթության մեջ հայ ժողովրդի ներդրման բացահայտմանը, մարդկության ընդհանուր մտավոր առաջընթացի գործում մեր ժողովրդի ծանրակշիռ ավանդի արժեքավորմանն ու իմաստավորմանը: Ուրախալի է, որ այսօր էլ օտարազգի հայագետները, հավատարիմ մնալով հայագիտության ասպետներ Անտուան Մեյեի, Վիկտոր Լանգլուայի, Ֆրեդերիկ Մակլերի, Հայմրիխ Հյուբշմանի և մյուս նվիրյալների պատգամներին, հաջողությամբ իրականացնում են իրենց ուսումնասիրություններն այս ասպարեզում:

Հայագիտությունը, ինչպես ամեն մի մեծ ու նշանավոր հոգևոր երևույթ, շարունակական զարգացման կարիք է զգում, և նրա վաղվա օրը ավելի լուսավոր ու պայծառ է լինելու, ինչպես մեր երկրի և ժողովրդի ապագան:

Միքելի՛ հայագետներ,

Կրկին ողջունելով Հայագիտական միջազգային երկրորդ համաժողովի կապակցությամբ՝ մաղթում եմ ձեզ արգասաբեր աշխատանք և գիտական բեղմնավոր գործունեություն:

Սերժ ՍԱՐԳՍՅԱՆ
ՀՀ նախագահ

Միջազգային աստղագիտական գիտաժողով Երևանում

Հոկտեմբերի 7-ին ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճում տեղի ունեցավ «Ակտիվ գալակտիկական միջուկների բազմալիքային շրջափայլումներ և ուսումնասիրություններ» թեմայով գիտաժողովի բացման պաշտոնական արարողությունը: Միջոցառմանը մասնակցում էին ՀՀ ԳԱԱ նախագահ Ռադիկ Մարտիրոսյանը, ՀՀ-ում Մեծ Բրիտանիայի դեսպան Ջոնաթան Էյվսը, Բյուրականի աստղադիտարանի տնօրեն Հայկ Հարությունյանը, Միջազգային աստղագիտական միության (ՄԱՍ) 304-րդ միջազգային գիտաժողովի համանախագահներ Արեգ Միքայելյանը և Դևիդ Սանդերսը (ԱՄՆ), ինչպես նաև

ՀՀ-ում Մեծ Բրիտանիայի դեսպան Ջոնաթան Էյվսն ուրախությամբ հայտնեց, որ իրեն բախտ է վիճակվել ներկա գտնվելու այսօրինակ խոշոր միջոցառման: «Արգասաբեր աշխատանքային օրեր են մաղթում գիտնականներին: Կարծում եմ՝ Հայաստանում շատ հարմար պայմաններ են ստեղծված աստղերն ուսումնասիրելու ու հետազոտություններ անելու համար, այդ պատճառով էլ հայ աստղագետները մեծ ավանդ ունեն աստղագիտության զարգացման բնագավառում»:

Ողջույնի խոսք ասացին նաև Բյուրականի աստղադիտարանի տնօրեն Հայկ Հարությունյանը, ՄԱՍ 304-րդ

ամյակին նվիրված ՄԱՍ միջազգային գիտաժողովի բացմանը ելույթ ունեցավ նաև Ռուբեն Մարգարյանը՝ աստղագետի ազգականը: Վերջինս ողջունեց գիտաժողովի մասնակիցներին՝ փոքրիկ բացահայտումներ անելով: «Որոշակի նրբություններ կարևոր դեր են խաղացել Բենիամին Մարգարյանի ապագա մասնագիտության ընտրության գործում: Օրինակ՝ նրանց տան պատշգամբը բարձր դիրք ուներ՝ դեպի արևմուտք, հյուսիս և արևելք նայող շարունակական հատվածներով: Աստղագետը երկինքը պատշգամբից դիտելը շատ հարմար էր, քանի որ պարզ տեսանելի էր երկնքի տեսանելի մասը: Հարազատները հաճախ պատմում էին, որ պատանի Բենիամինը երեկոյան ժամերին հաճախ էր դուրս գալիս պատշգամբ և անշարժանալով, ժամեր շարունակ հայացքն ուղղում դեպի տիեզերք ու զնայված նայում հեռավոր լուսատուներին»:

Ի դեպ, գիտաժողովի առաջին օրվա ավարտին անվանի աստղագետները մեկնեցին Էջմիածին՝ տեսնելու Մայր տաճարը և ծանոթանալու դրա պատմությանը: Աստղագետները հյուրընկալվեցին նաև Մայր տաճարի թանգարանում:

Գիտաժողովին առավել շատ մասնակիցներին էին ներկայացել զարգացած աստղագիտական երկրներից՝ ԱՄՆ-ից, Գերմանիայից, Իտալիայից, Ֆրանսիայից, Իսպանիայից, Ճապոնիայից, Մեծ Բրիտանիայից, Հինաստանից, Հնդկաստանից, Կանադայից, Ավստրալիայից, Ռուսաստանից, Ուկրաինայից և Հայաստանից: Հոկտեմբերի 7-11-ը անցկացվող գիտաժողովի ընթացքում ներկայացվեցին 60 բանավոր զեկուցումներ և շուրջ 100 պոստերներ:

Հ.Գ. Հայաստանում նման գիտաժողովներ են անցկացվել 1966, 1986, 1989, 1998 և 2001թթ.: 2013-ին անցկացվող գիտաժողովը 6-րդն էր:

Հայկական աստղագիտական ընկերություն

աշխարհահռչակ հայ աստղագետ Երվանդ Թերզյանը ու բազում անվանի աստղագետներ աշխարհի ավելի քան 30 երկրներից:

Բացման խոսքով ելույթ ունեցավ ՀՀ ԳԱԱ նախագահ Ռադիկ Մարտիրոսյանը: Նա կարևորեց միջոցառման անցկացումը հենց Հայաստանում՝ նշելով, որ ոչ բոլոր երկրներին է վիճակված այսօրինակ կարևոր գիտական միջոցառումների կազմակերպումը: «Սա արդեն 6-րդ դեպքն է, որ Հայաստանում այս մասշտաբի գիտական միջոցառում է տեղի ունենում: Դա մեկ անգամ ևս ապացուցում է, որ Միջազգային աստղագիտական միությունը վստահում է հայերին և տեղյակ է, թե ինչպիսի նվաճումներ ունի մեր երկիրն աստղաֆիզիկայի բնագավառում: Սա պատիվ է»:

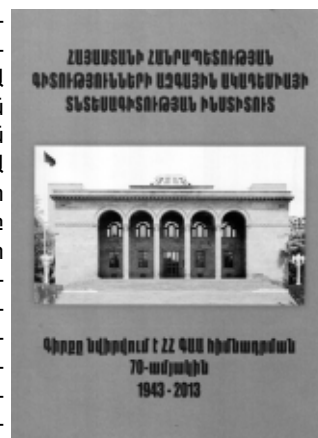
միջազգային գիտաժողովի համանախագահներ Արեգ Միքայելյանը և Դևիդ Սանդերսը: Ելույթ ունեցավ նաև Երվանդ Թերզյանը:

«Հայաստանը ոչ միայն գեղեցիկ բնության ու համեղ կոնյակի երկիրն է, այլև աստղագետների ու գիտնականների երկիր է: Հայաստանը Վիկտոր Համբարձումյանի հայրենիքն է: Ուրախ եմ, որ այսօր ես ևս Հայաստանում եմ՝ իմ հայրենիքում: Հույս ունեմ՝ գիտաժողովը կնպաստի, որ էլ ավելի շատ երիտասարդներ սկսեն զբաղվել աստղագիտությամբ ու հասնեն այնպիսի խոշոր հաջողությունների, որոնց դեռևս չենք հասել», - ասաց պարոն Թերզյանը՝ կարևորելով անվանի աստղագետներին մեկ հարկի տակ հավաքվելու փաստը: Հայ անվանի աստղագետ Բենիամին Մարգարյանի 100-

ՀՀ ԳԱԱ 70-ամյակի առթիվ

Ինչպես և այլ գիտական հաստատություններ, ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտը ՀՀ ԳԱԱ 70-ամյա հոբելյանի կապակցությամբ հրապարակել է մի ստվար հատոր՝ «Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի տնտեսագիտության ինստիտուտ. հետազոծի և ապագայի ուրվագծեր. ապագայի հիմնահարցերը» խորագրով: Գրքի գիտական խմբագիրն է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Վլադիմիր Հարությունյանը:

Այս գրքում փորձ է արվել հասարակական ու գիտական շրջանակներին ընդհանրացված և համառոտ իրազեկել՝ ինստիտուտի գիտական հետազոծի և ապագա զարգացումներին, ինչպես նաև ինստիտուտի հրատարակած առավելագույնի հասնելու և պատասխանատվություն կրելու մասին:

ված և համառոտ իրազեկել՝ ինստիտուտի գիտական հետազոծի և ապագա զարգացումներին, ինչպես նաև ինստիտուտի հրատարակած առավելագույնի հասնելու և պատասխանատվություն կրելու մասին:

Ներածության փոխարեն հոդվածը, որի հեղինակներն են Յուրի Սուվարյանը և Ռոբերտ Սարիմյանը, հայ տնտեսագիտական մտքի պատմության համառոտ ակնարկ է:

«ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտի գիտական հետազոծը» գլուխը փաստորեն ինստի-

տուտի պատմությունն է՝ հիմնադրումից մինչև մեր օրերը:

Ընթերցողի ուշադրություն ենք հրավիրում Վլադիմիր Հարությունյանի՝ ինստիտուտի ներկան և ապագա ներկայացուցիչ հոդվածի, Յուրի Սուվարյանի «Գիտություն, կրթություն, տնտեսություն, ինտեգրման և կառավարման արդի հիմնախնդիրները» ուսումնասիրության վրա, որի խորագիրն իսկ խոսում է և պատասխանում է առաջ քաշված մի շարք կարևոր հարցերի:

Գրքում ընդգրկված են բազմաբնույթ, այսօր տնտեսագիտությանը հետաքրքիր ու օրապահանջ հարցերին նվիրված մի շարք ուշադրալի հրապարակումներ, որոնք անպայման պետք է կարդալ:

Գիրքը տպագրել է ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչությունը:

Պատմությունը կերտում է ժողովուրդը, իսկ պատմաբանն իմաստավորում է այդ պատմությունը: Իմաստավորումները շատ կարևոր են, ճակատագրական: Ամեն ինչ կախված է նրանից, թե ո՞վ է իմաստավորողը և ի՞նչ գաղափարախոսությամբ, ո՞ւմ շահերից է ելնում կամ ո՞ւմ չափերը ոտնահարում: Մեր ժողովուրդը հազարամյակների պատմություն ունի, հազարամյակների դառն ու լուսավոր էջեր է թողել մարդկության զարգացման ամիլիշելի օրերից: Հայ ժողովրդի պատմության մեծ խորհուրդը իր առաջին ճառագունն ապրեց մեր ոսկեդարում, հատկապես Մովսես Խորենացու հանձնարով: Թափ առնելով գրի ու գրականության հետ մեկտեղ՝ Հայոց պատմագրությունը երբեք կանգ չի առել: Այն զարգացման մոր մակարդակներ ձեռք բերեց վերջին դարերում և հատկապես՝ 20-րդ դարում:

պատմությունը ոչ միայն թուրքիան, այլև եվրոպական ու ամերիկյան մի շարք պատմաբաններ, որոնք հիմնականում թաքցնում են ճշմարտությունը, ցանկանում սիրաշահել ուժեղին՝ Թուրքիային: Ահա այս հակապատմական հոսանքի դեմ հայ պատմաբանների պայքարում նշանակալից է պրոֆեսոր Սարգսյանի ներդրումը: Խորհրդային արևելագիտական կենտրոններում լույս տեսած թուրքագիտական որևէ աշխատություն առանց Սարգսյանի մասնակցության և նրա ճշգրտած տեսակետների չէր կարող լիարժեք լինել: 1968 թվականին ԽՍՀՄ ԳԱ-ն հրատարակեց «Թուրքիայի նորագույն պատմությունը» ծավալուն ուսումնասիրությունը: Երվանդ Սարգսյանն այդ ֆունդամենտալ գործի հեղինակներից մեկն է (ռուսերեն):

Պրոֆեսոր Սարգսյանի լավագույն

ՇՆՈՐՀԱՎՈՐՈՒՄ ԵՆՔ

Վաստակաշատ հայ գիտնականը «Աշխարհի ժողովուրդների հոգևոր միասնության և համագործակցության միջազգային ակադեմիայի» անդամ

ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, գիտության վաստակավոր գործիչ Նիկոլայ Յովհաննիսյանը հայտնի անուն է միջազգային գիտական անդամացման: Արևելագիտության բնագավառում նրա ծանրակշիռ ուսումնասիրությունները մոր մակարդակի վրա են բարձրացրել միջազգային արաբագիտությունը, որի կարկառուն դեմքերից մեկն է նա: Մասնագետները հայ պրոֆեսորին համարում են «Նոր գաղափարների գեներատոր» և օրինաչափ է, որ նա մի շարք երկրների գիտական կառավարման անդամ է, որոնց թիվը վերջերս ավելացավ ևս մեկով: Նիկոլայ Յովհաննիսյանը դարձել է «Աշխարհի ժողովուրդների հոգևոր միասնության և համագործակցության միջազգային ակադեմիայի» անդամ (Մոսկվա): Մեր ջերմ շնորհավորանքները վաստակաշատ գիտնականին:

«Գիտություն» թերթի խմբագրություն

Վաստակաշատ արևելագետ գիտնականը

(Երվանդ Ղազարի ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ՖԵՆՈՂՅԱՆ 100-ամյակի առիթով)

60-ական թվականներին մոր շունչ ապրեց պատմագիտությունը: Առանց հրահանգի ու առանց ծրագրավորման, ասես ժողովրդի ընդերքում սաղմնավորվում էր հայ կյանքում ամենատեսակի ողբերգության՝ ցեղասպանության 50-ամյակը համազգային մեծ տարողությամբ նշելու գաղափարը, որից բխում էին միջոցառումներ, փաստաթղթեր, հուշագրություններ, գրական ու կիրառական հուշարձաններ, մոնումենտներ: Այս մեծ շարժման առաջամարտիկներից էր Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի արևելագիտության ինստիտուտի հիմնադիրներից մեկը՝ Երվանդ Ղազարի Սարգսյանը: Նա արևելագետ է: Նրա սկեռնում ու շարժումն էր կենտրոնում են եղել 19-20-րդ դարերի աշխարհաբաղադրական ամենակիզի իրադարձությունները, որոնց հետևանքով կայսրություններ են կազմավորվել ու կործանվել, համաշխարհային արյունահեղ պատերազմներ են տեղի ունեցել: Եվ այդ տիեզերածավալ փոթորիկների ու մրրկածուխ ակիբների մեջ հայոց պատմագիրը, մեր օրերի պատմաբան Երվանդ Սարգսյանը իր հայրենասիրական հոգու լապտերով որոնել, պեղել ու առերես է հանել իր ազգի, իր սիրելի ժողովրդի ոգու զանգերը, նրա պայքարի, մաքառումների, դժվար ու անելանելի պահերի, գոյատևման ու հաղթանակների ճշմարտացի պատմությունը: Արևմուտքի և Արևելքի բախումները երկնառաք չար մրդիկների հանգույն պայթել են նաև հայ ժողովրդի գլխին: Եվ համաշխարհային պատմության ողբերգական, բայց հավերժական ուղեկիցն է եղել մեր ժողովուրդը: Իսկական, ճշմարիտ պատմաբանի, հատկապես արևելագետի համար ամենածանր պարտականությունն է եղել մխրճվել մեր ժողովրդի պատմության մեջ, որի ամենատեսակի էջերը արյունով են գրվել: Եղեմնի ու նախնիների, ցեղասպանության գողգոթայի կնիքն ունեն այդ էջերը:

Հայաստանում, ժամանակի առումով, թերևս առաջին ու միակն էր պատմաբան Երվանդ Սարգսյանը, որի ուսերին ծանրացավ այդ բեռը, մեր ողբերգական տասնամյակների խորհուրդն ու իմաստը: Խորհրդային շրջանի ընթերցողին, ինչու չէ, նաև տիրող քաղաքագետների և մտավորականներին նա ներկայացավ բաց գրքով:

Երվանդ Սարգսյանը զանգեզուրցի է, ազատ ու հպարտ լեռների զավակ: Ծնվել է Սիսիսանի շրջանի հայտնի Բռնակոթ գյուղում, 1913 թվականի սեպտեմբերի 13-ին: Երվանդ Սարգսյանը նախնական կրթությունը ստացել է գյուղում, իսկ միջնակարգը՝ Բաքու քաղաքում, երբ դեռ այդ քաղաքը շնչում էր հայկականությամբ: Բարձրագույն կրթությունը նա ստացել է Լենինգրադի (Սանկտ Պետերբուրգ) պետական համալսարանում՝ ավարտելով պատմության ֆակուլտետի արևելագի-

տության բաժինը: Մինչև 1942 թվականը եղել է մույն բաժնի ասպիրանտը: Նա տարել է պատերազմի դառնությունները՝ երեք տարի լինելով լենինգրադյան շրջափակման մեջ: Ծառայել է բանակում՝ ժամ առ ժամ սպասելով արևելյան ռազմաճակատի բացմանը, որ ոտք դնի պատմական Հայաստանի հողին և պայքարի սեփական հայրենիքի համար: Այդ պայմաններում անգամ Սարգսյանը ոչ մի օր չթողեց իր հոգու գործը: Նա այդ շրջանում ուսումնասիրում և գրում էր իր առաջին պատմագիտական ծավալուն աշխատությունը: «Օսմանյան կայսրության ագրարային քաղաքականությունը Արևմտյան Հայաստանում 19-րդ դարի երկրորդ կեսին»: Հենց այստեղից է սկսվում Սարգսյանի գիտական խիզախումը: Թուրքիայի լծի տակ աշխատավոր ժողովրդի ծանր վիճակը, իրավազրկությունը և ժամանակի մոր ոգին սկիզբը դրեցին ազատագրական մոր փուլի, թերևս, Օսմանյան կայսրության խարխուլման փուլի: 1946 թվականին այս թեմայով Սարգսյանը պաշտպանում է իր թեկնածուական դիսերտացիան՝ Լենինգրադի ԳԱ արևելագիտության ինստիտուտում: Այդ աշխատությունը ռուսերեն լույս տեսավ 1957 թվականին: Շուրջ կես դար՝ 1945-2000թթ., Սարգսյանն աշխատել է Հայաստանի Ազգային ակադեմիայում: Նա արևելագիտության բաժնի և մույն ինստիտուտի հիմնադիրներից է:

Պրոֆեսոր Սարգսյանի հիմնարար աշխատություններից է «Օսմանյան կայսրության նվաճողական քաղաքականությունը Անդրկովկասում Համաշխարհային առաջին պատերազմի նախօրյակին և պատերազմի տարիներին» գիրքը, որը հրատարակվել է նախ ռուսերեն 1962 թվականին, հետո հայերեն՝ 1964 թվականին: Դա աննախադեպ երևույթ էր խորհրդային պատմագրության բնագավառում: Գիտական միջավայրում ռուսի պես պայթում է ճշմարիտ խոսքը Հայոց ցեղասպանության մասին, որ տասնամյակներ շարունակ ծրագրում և իրականացնում էին սուլթան Համիդը, երիտթուրք ճիվաղները և Աթաթուրքը:

Անվանի արևելագետ Երվանդ Սարգսյանի մի շարք աշխատություններ թարգմանվել են անգլերեն, գերմաներեն, արաբերեն, թուրքերեն: Նրա արժեքավոր մենագրություններից մեկը, որ լույս է տեսել ռուսերեն և հայերեն, կոչվում է «Օսմանյան կայսրության քաղաքականությունը Արևմտյան Հայաստանում, մեծ պետությունները 19-րդ դարի վերջին քառորդում և 20-րդ դարի սկզբին»:

Պրոֆեսոր Սարգսյանի ստեղծագործական մղիչ ուժը, պաթոսը հայ ժողովրդի պատմական դրաման է, որի վերջին դարերի հիմնական թատերաբեմը Արևմտյան Հայաստանն է: Ամեն կերպ աղավաղում են այդ ժամանակահատվածի

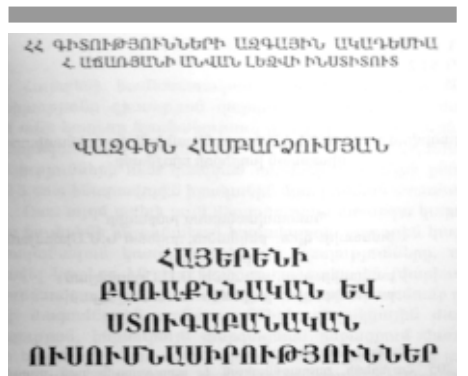
պատմագիտական ուսումնասիրություններից է «Հայ ժողովրդի մոր շրջանի պատմության նենգափոխումը թուրքական պատմագրության մեջ» գիրքը (Երևան, 1963թ.): Այստեղ գիտական բարձր մակարդակով շրջանառության մեջ են մտցված հիմնականում թուրքական, ռուսական և հայկական արխիվային նյութերը, որոնք մերկացնում են կեղծ պատմաբանների հորինվածքները, նենգափոխումները, պատմական ճշմարտության աղավաղումները: Երվանդ Սարգսյանը տվյալ ժամանակաշրջանի և ազգամիջյան կոնֆլիկտների պատմությունը բացահայտում է՝ ելնելով բուն նյութի էությունից, ճշմարտության տրամաբանությամբ: Թուրքական պաշտոնական շրջանները և պատմաբան կոչված կեղծարարները ճգնում են թաքցնել իրականությունը, որպեսզի խուսափեն պատասխանատվությունից: Այդպես են բոլոր ոճրագործները: Ցեղասպանություն կատարող պետությունը պատասխանատու է մարդկության առաջ: Եվ, որ ամենակարևորն է, Թուրքիան, նրա ղեկավարները չեն ուզում խոստովանել, թե որտե՞ղ են, ի՞նչ եղան Արևմտյան Հայաստանի տերերը, բնակիչները, հայ ժողովուրդը, որ Վան-Տոսպը կերտել է մի քանի հազար տարի առաջ և այնտեղ բնակվել մինչև 1915 թվականի ցեղասպանությունը, որ իրականացվեց թուրքական իշխանության հրամանով և արյունոտ թաթով: Ահա այս կիզից հարցերն է գիտական շրջանառության մեջ դրել Սարգսյանը:

Պրոֆեսոր Սարգսյանն ակտիվորեն մասնակցել է հայ ժողովրդի պատմության 6-րդ հատորի ստեղծմանը՝ գրելով «Հայաստանը համաշխարհային առաջին պատերազմի տարիներին» ծավալուն բաժինը: Սարգսյանի ներդրումը մեծ է հայագիտության և արևելագիտության բնագավառներում: Նա երկար տարիներ եղել է գիտական աստիճաններ շնորհող գիտությունների անդամ՝ Ակադեմիայում և Հայաստանի բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում: Նշանակալի է նրա գործունեությունը գիտական կադրեր պատրաստելու բնագավառում: Նա դասախոսական և մանկավարժական իր բեղուն գործունեությունը սկսել է դեռ 1942 թվականից: Շուրջ կես դարից ավելի իր գիտելիքները հաղորդել է Հայաստանի մի քանի բուհերում սովորող ուսանողներին: Պրոֆեսոր Սարգսյանը մամուլի էջերում տպագրել է հարյուրավոր պատմագիտական հոդվածներ, որոնք սերունդներ էին դաստիարակում:

Անվանի պատմաբան Երվանդ Սարգսյանի ծննդյան 100-ամյակին նրան մեծ ակնածանքով են հիշում իր նախկին աշխատակիցներն ու բարեկամները:

Գևորգ ԶԻՆՍԻՆՅԱՆ

«Նոր Հայաստան» օրաթերթ, Լոս Անջելես (ԱՄՆ)

ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտում վերջերս տեղի ունեցավ Բ.Գ. Վ.Գ. Համբարձումյանի լույս ընծայած երկու գրքերի՝ «Հայերենի բառաբանական և ստուգաբանական ուսումնասիրություններ» և «Տարոնի պատմության լեզուն և ոճը» աշխատությունների շնորհանդեսը: «Հայերենի բառաբանական և ստուգաբանական ուսումնասիրություններ» աշխատությունը նվիրված է հնդեվրոպական և մոստրապիկ լեզվաբանության տեսանկյունից հայերենի բառաբանական և ստուգաբանական ուսումնասիրության առանձին հարցերին:

Ուսումնասիրության համար նյութ են ծառայել գրական հեյերենի և բարբառների հնչյութային և ձևաբանական համակարգերը, արմատի կազմության և բառապաշարի առանձնահատկությունները՝ համեմատած այլ լեզուների հետ:

Գրքում ամփոփվել են թվով 6 գիտական հոդվածներ, որոնք բոլորն էլ առնչվում են հայերենի բառաբանական և ստուգաբանական ուսումնասիրության առանձին հարցերին և մեկ ամբողջության մեջ որոշակի հետաքննություն են ներկայացնում հնդեվրոպական և մոստրապիկ լեզվաբանության ներկայիս վիճակի դիտարկման տեսանկյունից: Գրքում տեղ են գտել ուսումնասիրություններ հայերենի ըմպեմե բառի ստուգաբանության, հայերենի և միլերենի ծագումնային առնչությունների (ուղղված հայերենի դերի և կարևորության արժևորմանը), մոստրապիկ լեզուների ուսումնասիրություններում հայերենի տեղի և դերի վերաբերյալ:

Գրքում ամփոփվել են նաև վերջին ճշգրտումներն ու լրացումները հայերենի հնդեվրոպական ծագման իմաստային խումբ կազմող միավորների բառաբանական և ստուգաբանական որակների վերաբերյալ: Գրքում ամփոփված գիտական նյութը հավաքվել է 30 տարիների ընթացքում: Աշխատանքն այժմ էլ ընթացքի մեջ է, և նյութեր են հավաքագրվում, հնարավոր է, հայերենի մոր ստուգաբանական բառարանի համար. կատարվում են ճշգրտումներ, լրացումներ և ավելացումներ առկա ուսումնասիրություններում: Հայկական 11.000 արմատների գրեթե կեսը չստուգաբանված է, և ներկայումս դրանց ուսումնասիրությունն ընթացքի մեջ է:

Ամի ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ ասպիրանտ

ՀՀ ԳԱԱ 70-ամյակի կապակցությամբ մեխանիկայի ինստիտուտը հրատարակել է բուկլետ, ուր համառոտ ներկայացված են ինստիտուտի հիմնական գիտական ուղղությունները և հիմնական գիտական ձեռքբերումները:

Հիմնական գիտական ուղղությունները.

- * առաձգականության մաթեմատիկական տեսություն
- * անիզոտրոպ սալերի և թաղանթների տեսություն
- * պլաստիկության, սողքի և առաձգամածուցիկության տեսություն
- * մագնիսաառաձգականություն

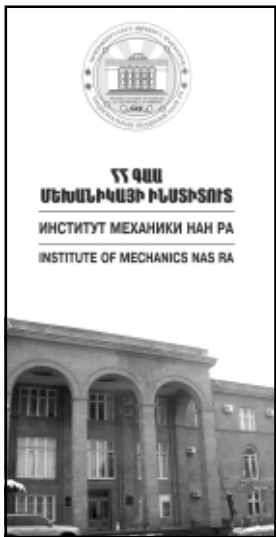
- * ձևափոխվող պինդ մարմնի մեխանիկայի կոնտակտային և խառը եզրային խնդիրներ

- * միջավայրերի և տարբեր ֆիզիկական դաշտերի փոխազդեցությունը բարակապատ համակարգերի հետ

- * ալիքների տարածումը հոծ միջավայրերում

- * կոմպոզիցիոն նյութեր

- * գետնահողերի, հիմքերի և հիմնատակերի մեխանիկա

Հիմնական գիտական նվաճումները.

- * Կառուցվել է համասեռ և անհամասեռ ծերացող մարմնի սողքի տեսությունը:

- * Կառուցվել են շերտավոր, անիզոտրոպ սալերի և թաղանթների դասական, ճգրտված և ասիմպտոտիկ տեսությունները:

- * Կառուցվել է բարակ մարմինների մագնիսաառաձգականության տեսությունը:

- * Կատարվել է հայտնագործություն թերլարվածության երևույթի վերաբերյալ (1978թ.):

- * Կառուցվել է առաձգականության տարամոդուլ տեսությունը:

- * Կառուցվել է սալերի և թաղանթների միկրոպոլյար տեսությունը:

- * Կառուցվել է գետնահողերի սողքի տեսությունը:

- * Մշակվել են արդյունավետ եղանակներ առաձգականության տեսության հարթ, տարածական, ստատիկ և դինամիկ կոնտակտային և խառը եզրային խնդիրները լուծելու համար:

- * Մշակվել են հոծ միջավայրերում ալիքների տարածման ուսումնասիրման արդյունավետ եղանակներ:

- * Մշակվել է ՀՍՀ 178-99 «Գրունտներ (գետնահողեր): Ոլորման միջոցով ամրության բնորոշիչների լաբորատոր որոշման եղանակներ» Հայաստանի ստանդարտը:

- * Մշակվել են տարաբնույթ թափոնների վերամշակման եղանակով տարբեր նշանակության նոր կոմպոզիտ նյութեր ստանալու տեխնոլոգիաներ:

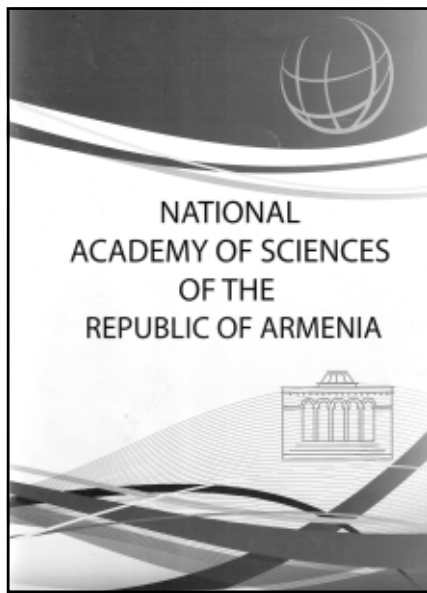
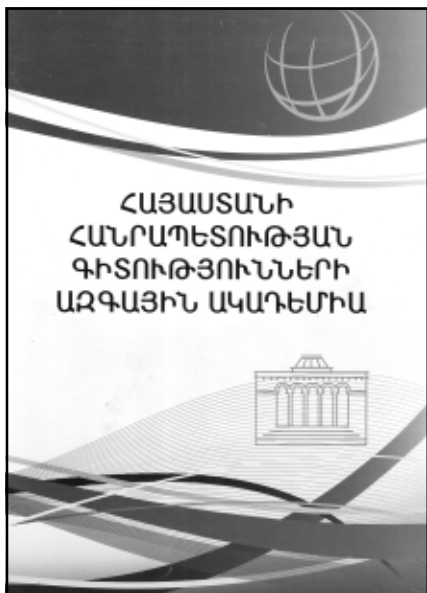
Երբեյանական հրատարակություններ

Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի 70-ամյա հոբելյանի տոնակատարության օրերին ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչությունը մեր գիտնականների և արտերկրյաններից ժամանած հյուրերի լավ նվեր մատուցեց՝ Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահության որոշմամբ լույս տեսավ «Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիան 70 տարում» սովորաբար և շքեղ հատորը:

Ինչպես գրքի խորագիրն է հուշում՝ այն գիտությունների ակադեմիայի հիմնադրման, կայացման և զարգացման հանգամանալի պատմությունն է, հայրենական գիտական գլխավոր կենտրոնի ձեռքբերումների և գիտական նվաճումների փաստագրողը, որոնք Հայաստանի ակադեմիայի հոչակ և ծանաչում բերեցին ամբողջ աշխարհում:

Գիրքը նաև այսօրվա մասին է՝ հայ գիտնականների, ակադեմիական հաստատությունների ձեռքբերումների և հաջողությունների մասին:

Այո, հավատարիմ Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի փայլուն ավանդներին, Հայաստանի գիտու-

յունը կա և հաջողությամբ պահպանում է հայտնության գիտության գլխավոր համակարգողի և առաջատարի դերը:

Հիշեցնենք, որ գիրքը տպագրվել է նաև ռուսերեն լեզվով, որի անհրաժեշտությունը և կարևորությունը անտարակույս է:

Կարծում ենք, որ ժամանակի ընթացքում հարկ կլինի ավելացնել գրքի տպաքանակը: Եվ որքան շատ և շատ՝ այնքան լավ:

«Գիտություն» հրատարակության հոբելյանական հրատարակություններից պետք է անպայման ողջունել «Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիա»

պատկերազարդ և շքեղ բուկլետի տպագրությունը: Նկատվում են առերկրացի հասցեատիրոջը, այն հրատարակվել է ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով:

Ողջունենք ՀՀ ԳԱԱ նախագահության որոշումը՝ այս հրաշալի և շատ պետական հրատարակությունների իրականացման համար:

Մարկ Տվենը արաժպուտ է

Մարկ Տվենը, մի երիտասարդ հեղինակի վերադարձնելով կարծիքի ուղարկված ձեռագիրը, գրեց. «Թանկագին բարեկամ, հեղինակավոր բժիշկները մտավոր աշխատանքի մարդկանց խորհուրդ են տալիս ծուկ ուտել, քանի որ ձկնամթերքը մարդու ուղեղը սնում է ֆոսֆորով: Այդ հարցերում ես բացարձակ տգետ եմ, սակայն, կարդալով ձեր ձեռագիրը, ենթադրում եմ, որ միջին մեծության երկու կետ ծուկը շատ չի լինի Ձեզ համար»:

Իր խմբագրած թերթում Մարկ Տվենը չափազանց սուր հոդված տպագրեց մի սրիկայի մասին: Հոդվածն ավարտվում էր այսպիսի տողերով. «Միստր Ն.-ն անգամ արժանի չէ, որ թքես նրա երեսին»:

Միստր Ն.-ն, անշուշտ, վիրավորվեց և դատի տվեց հեղինակին: Մարկ Տվենը շուտով տպեց այսպիսի հայտարարություն, «Եիշտ չէ, թե միստր Ն.-ն արժանի չէ, որ թքես նրա երեսին: Ընդհակառակը, միստր Ն.-ն միանգամայն արժանի է, որ թքես երեսին»:

Մարկ Տվենի ցրվածությունը հաճախ նրան դնում էր դժվար կացությունների մեջ: Մի անգամ, երբ նա գնացքով ծամփորդում էր, վագոնախցիկ մտավ հսկիչը և խնդրեց ներկայացնել ուղեւորները: Մարկ Տվենը գրպաններում երկար փնտրեց տոմսը, բայց չգտավ: Հսկիչը, որ դեմքով ծանաչում էր նշանավոր գրողին, ասաց.

- Լավ, մի անհանգստացեք: Ցույց կտաք տոմսը, երբ վերադառնալիս կլինեք: Իսկ եթե անգամ չգտնեք էլ այդ չարաբաստիկ տոմսը, նշանակություն չունի, մանրուք է:

- Չէ, մի ասե՛ք, ամենևին էլ մանրուք չէ,- առարկեց Տվենը:

Ես պետք է անպայման գտնեմ այդ անհօժված տոմսը, այլապես ես ո՞նց իմանամ, թե ուր եմ գնում:

Մի պատանու, որը Մարկ Տվենին նամակ էր գրել և զանգատվել իր «անհասկացող» ծնողներից, նշանավոր գրողը պատասխանեց. - «Համբերեցեք, երբ ես 14 տարեկան էի, իմ հայրը այնքան էր բութ, որ ես հազիվ էի հանդուրժում նրան: Սակայն, երբ ես դարձա 21 տարեկան, ուղղակի ապշած էի, թե այդ հասակն առած մարդը որքան է խելոքացել»:

Մի անգամ Մարկ Տվենը ստացավ անանուն մի նամակ, որտեղ գրված էր ընդամենը մեկ բառ՝ «խոզ»:

Հաջորդ օրը իր թերթում Տվենը հրապարակեց հետևյալ տողերը. «Սովորաբար ես նամակներ եմ ստանում՝ առանց ստորագրության: Երեկ ես առաջին անգամ ստացա ստորագրություն՝ առանց նամակի»:

ՈՒՂՂՈՒՄ

Նախորդ համարում ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Յուրի Չիլինգարյանի 75-ամյա հոբելյանի առթիվ հրապարակված հոդվածում տեղ են գտել տեխնիկական բնույթի վրիպակներ, որոնց համար հայցում ենք մեծարգո հոբելյանի ներողամտությունը:

Ընթերցողի ուշադրության ենք ներկայացնում այդ վրիպակները և նշում ինչպես պիտի լինեն:

Նյութի առաջին սյունակի 3-րդ պարբերության վերջին «զարգացմանը» բառը պետք է լինե՛ր «գործարկմանը»:

Երկրորդ սյունակի առաջին պարբերության 5-6-րդ տողերի «դասախոսներ» բառը պետք է լինե՛ր «դասականներ»:

Երրորդ սյունակի երկրորդ պարբերության 4-5-րդ տողերում «կոհերենտային օպտիկայի» բառակապակցության փոխարեն պետք է լինե՛ր «կոհերենտ և ոչ գծային օպտիկա»:

Չորրորդ սյունակի վերևից 3-րդ տողում «գիտյին» բառը պետք է լինե՛ր «գծային»:

Վերջին սյունակի 5-րդ պարբերության վերջին 3-րդ տողում «խուլեստերին» բառի փոխարեն պետք է լինե՛ր «խուլեստերիկ»:

Խմբագրությունը կրկին ներողություն է հայցում այս ցավալի վրիպակների համար:

«ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ»

Գիտություն

Գլխավոր խմբագիր՝ Ա. ՏԵՐ-ԳԱԲԵՐԵԼՅԱՆ

Երևան-19, Մարշալ Բաղրամյան 24բ, հեռ. 56-80-14:

Դասիչ՝ 69268, գրանցման վկայական՝ 448:

Ստորագրված է տպագրության 21.10.2013 թ.:

"ТИТУЛОН" ("Hayka") razeta HAH PA